

СВІТОВЕ ГОСПОДАРСТВО І МІЖНАРОДНІ ЕКОНОМІЧНІ ВІДНОСИНИ

Глушач Ю.С.
*старший викладач,
Харківський національний університет
імені В.Н. Каразіна*

МІЖНАРОДНІ РЕЙТИНГИ ЯК ІНСТРУМЕНТ ОЦІНКИ ІНТЕГРАЦІЇ КРАЇН У СВІТОВИЙ ПРОСТІР

Прискорення інтеграційних процесів внаслідок глобалізації економіки суттєво вплинуло на всі сфери життя сучасного суспільства, посиливши взаємозалежність суб'єктів господарювання. В умовах інформаційної недосконалої актуалізуються проблеми оцінки параметрів господарських процесів, важливим інструментом в вирішенні яких стають рейтинги. Термін «рейтинг» походить від англійського «rating» – оцінка, порядок, класифікація й означає ранжирування певного явища за визначеною шкалою.

Для постійного відслідковування стану та тенденцій розвитку країн в світовому просторі в умовах глобалізації складають відповідні рейтинги цих країн практично за всіма аспектами глобальних трансформацій (за рівнем економічного, соціального, інноваційного розвитку тощо).

Багатоспекторні наукові дослідження в сфері рейтингування все ж таки залишаються недостатніми в сфері методологічних питань обчислення рейтингів, що потребує подальших розробок в цьому напрямку.

Як комплексна оцінка стану об'єкта, рейтинг інтегрує в собі сукупність багатьох показників, узагальнюючи найважливіші властивості складних соціально-економічних явищ, які не підлягають безпосередньому виміру. Оцінити їх можливо лише опосередковано, агрегуючи множини різнопланових базових показників в одну інтегральну оцінку.

Інформаційними джерелами для розрахунку міжнародних рейтингів є офіційні статистичні дані, спеціалізовані бази даних міжнародних організацій (ООН, ОЕСР, СОТ, МВФ, Світовий банк та ін.), результати опитувань представників ділових кіл та експертні оцінки.

Методики рейтингової оцінки різних міжнародних агенцій відрізняються як за базовими показниками, так і за методологічними підходами до агрегування цих показників. Рейтингові системи мають, як правило, ієрархічну структуру, що складається з декількох рівнів, на кожному з яких за базовими показниками попереднього рівня шляхом стандартизації та агрегування формується наступний рівень показників.

В результаті, на останньому рівні отримується підсумкова рейтингова оцінка.

Послідовність процедури обчислення рейтингу складається з наступних етапів: «визначення концепції рейтингу, конкретизація його цілей і завдань; обґрунтування структури рейтингової системи і переліку базових показників; організація збирання первинної інформації; уніфікація шкал, за якими спершу виміряні базові показники, що є необхідною умовою їх агрегування; обґрунтування алгоритмів згортки інформації (агрегування і зважування) на всіх рівнях ієрархії рейтингової системи; обчислення рейтингових оцінок та упорядкування об'єктів на основі цих оцінок» [1, с. 56-57].

Серед найбільш вагомих показників інтеграції країни в міжнародний економічний простір – індекси глобалізації та рівня економічної свободи.

Індекс глобалізації показує ступінь глобальних зв'язків країни, рівень її інтеграції та незалежності в різних сферах – економічній, соціальній, технологічній, культурній, політичній та екологічній. Індекс щорічно визначається рейтинговою компанією A.T.Kearney спільно з журналом Foreign Policy та Швейцарським інститутом дослідження бізнес-циклів (КОФ). Відмінність у методиці його визначення полягає у кількості змінних, що залучають до розрахунку (14 та 24 показники відповідно), які групуються в блоки (групи) за напрямками глобальної інтеграції.

За методикою Швейцарського інституту показники глобалізації об'єднані в три групи: економічна (об'єми зовнішньої торгівлі, іноземні інвестиційні доходи; рівень торгівельних бар'єрів, та ін.); соціальна (кількість міжнародних, туристичних поїздок, міжнародних телефонних переговорів, поштових відправлень, грошових переказів, Інтернет-провайдерів, користувачів Інтернету, періодичних та інших видань та ін.); політична (членство в міжнародних організаціях, участь країни у місіях РБ ООН, кількість іноземних дипломатичних представництв, міжнародних домовленостей). Сума наведених складових з урахуванням вагомих коефіцієнтів (36%, 39% та 25% відповідно) і становить Індекс рівня глобалізації, за яким складається рейтинг країни серед інших держав (табл. 1).

За даними табл. 1 видно, що лідерами за цим показником є невеликі за розміром країни – Нідерланди, Ірландія, Бельгія, Австрія, Швейцарія, Данія, Швеція. Місце країни в рейтингу глобалізації за даними 2018 року – 45-те.

Індекс економічної свободи (IEF), є важливим показником рівня соціального прогресу країни, відповідності її економіки ліберальним принципам. Він враховує 12 складових, згрупованих в чотири категорії: верховенство права (право власності, сумлінність влади, судова ефективність); обмежене державне втручання (державні витрати, податковий тягар, фінансове здоров'я); регуляторна ефективність (свобода бізнесу, трудових відносин та монетарна); відкритість ринків (свобода торгівельна, інвестицій та фінансового сектору).

Індекс глобалізації КОФ за 2018 рік [2]

Країна	Загальний показник глобалізації		Показник економічної глобалізації	Показник соціальної глобалізації	Показник політичної глобалізації
	Рейтинг	Індекс			
Нідерланди	1	92,84	93,06	90,71	95,41
Ірландія	2	92,15	94,65	90,99	90,47
Бельгія	3	91,75	90,08	90,34	95,79
Австрія	4	90,05	85,50	90,62	95,15
Швейцарія	5	88,79	82,76	91,13	93,40
Данія	6	88,37	85,76	87,54	92,84
Швеція	7	87,96	85,48	84,66	95,56
Великобританія	8	87,26	82,99	85,83	94,67
Франція	9	87,19	79,41	87,11	97,29
Угорщина	10	86,55	88,75	81,16	90,94
Україна	45	70,24	68,42	61,05	84,90

Оцінка кожної зі складових базується на декількох показниках, відмінних між собою як за змістом, так і за методикою вимірювання, конвертованих у 100-бальну шкалу [3]. Так, оцінка фіскальної свободи країни визначається як середня складова з трьох кількісних підфакторів: максимальної ставки з податку на індивідуальний дохід (F1), з податку на корпоративний дохід (F2) та загальним податковим навантаженням у відсотках до ВВП (F3). Переведення цих параметрів у 100-бальну шкалу відбувається за формулою:

$$P_{ijh} = 100 - a (F_{ijh})^2, \quad (1)$$

де P_{ijh} і F_{ijh} – значення i -го базового фактора h -ї складової економічної свободи в j -й країні до і після конвертації; $a = 0,03$ – коефіцієнт конвертації.

Для України оцінка фіскальної свободи на 2017 рік, з урахуванням максимальних ставок податку на доходи фізичних осіб (20%); податку на прибуток підприємств (18%) та загального податкового навантаження від ВВП (37,6%), конвертованих у 100- бальну шкалу за формулою (1), складе:

$$(P1 + P2 + P3) / 3 = (88,0 + 90,3 + 57,6) / 3 = 78,6\%,$$

що відповідає показнику «Податковий тягар» для України за даними індексу IEF (табл. 2).

Залежно від індексу IEF кожній країні надається одна з п'яти категорій, яка підтверджується також і рівнем ВВП на душу населення. Відповідність між цими показниками демонструє прямий зв'язок між економічною свободою країни та її економічним розвитком (табл. 3).

Як свідчать результати дослідження американського The Heritage Foundationx [5], Україна в рейтингу Індекс економічної свободи (Index of Economic Freedom) 2018 року отримала 51,9 бала зі 100 можливих, збільшивши свій показник порівняно з минулим роком на 3,8 бали, піднявшись зі 166 місця на 150-те місце серед 180 країн-учасниць. Це відбулося завдяки значному покращенню монетарної свободи та свободи інвестицій.

Таблиця 2

**Показники економічної свободи для України
за 2017 рік відповідно до індексу IEF[4]**

Складові економічної свободи	Індекс	Складові економічної свободи	Індекс
Право власності	41,4	Свобода бізнесу	62,1
Сумлінність влади	29,2	Свобода ринку праці	48,8
Судова ефективність	22,6	Монетарна свобода	47,4
Державні витрати	38,2	Торгівельна свобода	85,9
Податковий тягар	78,6	Свобода інвестицій	25,0
Фінансове здоров'я	67,9	Фінансова свобода	30,0

Таблиця 3

**Індекс економічної свободи як індикатор рівня
економічного розвитку країни [5]**

Діапазон значень IEF, балів	Категорія економіки країни	Кількість країн за рейтингом IEF –2018	ВВП на душу населення, дол. США
IEF >80	Вільна	6	60194
70 < IEF < 80	Переважно вільна	28	47269
60 < IEF < 70	Помірно вільна	62	19880
50 < IEF < 60	Переважно невільна	63	8295
IEF < 50	Пригнічена	21	8058

Таким чином, у рейтингу економічних свобод Україна залишається серед країн з «пригніченою економікою», яка характеризується тривалою політичною і безпековою кризою. Аналітики пов'язують це з домінуванням олігархів та продовженням агресії з боку Росії на заході країни і наголошують на необхідності більш ефективних дій у боротьбі з корупцією, розвитку ринку капіталу, приватизації державних підприємств, вдосконаленні законодавчої бази та верховенства права [5].

Список використаних джерел:

1. Єріна А. М. Міжнародні рейтинги: статистичні аспекти обчислення та застосування. Частина II. Індеси інноваційного та людського розвитку / А. М. Єріна // Статистика України. – 2016. – № 4. – С. 66-75.
2. KOF Index of Globalization [Електронний ресурс]. – Режим доступу: [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://globalization.kof.ethz.ch/> – Назва з екрану.
3. Methodology.2016 Index of Economic Freedom [Electronic resources]. – Access mode: <https://www.heritage.org/index/book/methodology>.
4. Country Rankings 2017 Index of Economic Freedom [Electronic resources]. – Access mode: <http://www.heritage.org/index/country/Ukraine>.
5. Country Rankings. 2018 Index of Economic Freedom. [Electronic resources]. – Access mode: <https://www.heritage.org/index/ranking> [in English].